

NÅR SOLSORTEN GROR

Torben Brostrøm

P. L. Møller er — i tråd med nutidens interessesfærer — blevet mere kendt for sit underlige liv end for sit mærkelige værk, der stort set er glemt, som det meste bliver, der kun drejer sig om litteratur. Professionelle *kritikere*, som udelukkende er kritikere, er indviede til glemselens templer, der kun opsøges af de få andre professionelle galninge. Litteraturkritikere huskes af en eftertid, hvis de samtidig er noget andet. Baggesen var digter, Heiberg var digter og modspiller til den berømte Andersen, Georg Brandes var ideolog, Edvard Brandes var politiker, Tom Kristensen var digter. Kai Frits Møller, der var lige så god en kritiker som Tom Kristensen, er glemt, fordi han var en lille digter. Den anden Møller, P. L., fik syffils, og det reddede ham fra den totale glemsel.

Taler vi om *anmeldere*, så er deres evighed endnu flygtigere, eftersom deres eventuelle fortræffelighed glemmes haastigt som det avis-papir, de har til rådighed, så deres eneste chance for varighed er at blive citeret på bagsiden af digternes bøger, hvis ellers *de* har nogen holdbarhed.

Det er, alene ved distinktionen mellem kritikere og anmeldere, ikke helt let at tage stilling til, hvad P. L. Møllers opfattelse af litteraturkritik betyder for en anmelder i en dagsaktuel situation.

Som æstetisk orienteret kritiker havde han tidsskrifter til sin rådighed og dermed mere plads end den, en dagbladsanmelder kan

påregne til sit journalistiske job, der alle dage har afkastet en særlig genre.

Alle dage betyder 200 år, ældre er avis anmeldelsen ikke, jævnaldrende med den litterære institution og den borgerlige offentlighed. Og når jeg siger særlig genre, betyder det, at den så at sige ikke har ændret sig. Det er en uhyre traditionel skrivervart, bundet til sin genstand, der næsten heller ikke har forandret sig, det lyriske digt, fortællingen, romanen.

Dog er der forskel på de to hundreårsperioder. Efter at det moderne gennembrud var gennemført, blev anmeldelserne noget mere politiserende. Og det har både inspireret og fordaervet de følgende, da de desuden jævnligt blev mere frække, perfide, korte, individualistisk selvtræhævende, i et mindre antal tilfælde uvidende, dumme, inkompetente som også før, ved siden af et andet mindretal af vidende, kloge, kompetente anmeldelser.

I grove træk er det naturligvis let at give P. L. Møller ret i, at en kritiker/ anmelder på det æstetiske område bør kunne høre grasset gro — eller som en solsort kunne høre, hvor ormene gemmer sig. Anmelderen bør kunne forstå og forstås, have erfaring nok til at kunne vurdere, fremhæve, bifalde og se bort fra sine eventuelle spekulative kategorier og ideologiske fordomme.

Et problem i dag for anmelderen, der gerne også vil være kritiker, er at undgå at føle sig som markedsmechanismernes forlængede pegefinger, redskab for forlagernes luner og indtjeningshåb. At have mulighed for at vælge, at samle sig om det, der betyder noget for én, at have overskud til at vide eller afgøre, hvad der er kunst, som sætter noget på spil og hvad der blot er markedsstilpasset produktion. Det er jo interessant nok at være medlæser og rådgiver for andre læsere i den store underholdning og dermed selv være en del af underholdningen. Det er journalistikkens og nyhedsformidlingens uundværlige fascination, der også gør hvert af ens bidrag til den uhyrligt voksende 200-årige tradition lige nervepirrende, men som jo også oparbejder et behov for kontemplation og arbejde i de større kritiske sammenhænge, et behov, som tidsskrifter, essays, bøger måske kan tilfredsstille.

Denne induktive vej til overblik og erkendelse står i et dialektisk forhold til den deduktive kritik, som er blevet mere almindelig i vore dage, hvor ideologi, filosofi, tekstteori giver nye præcatalberede forståelsesformer, der råber højt om deres egne fordele og begrænsninger.

Jeg deler en møllersk skepsis ved disse hospitaliske systemer, men er heller ikke tryk ved en æstetik-bølge, der i anmeldelsens form får impulskarakter.

Den anmelder, der også selv udgiver bøger med sine udvalgte vængstanker, der også anmeldes, kan gøre nyttige og brugelige iagttagelser i, hvor svært det er at læse, måske endda at ville læse, en tekst efter intentionerne og gøre rede for hvad der står, før bedømmelsen allerede er i gang efter ukendte kriterier.

Det kan ligefrem få en til at tro, at der alligevel er skred i den gamle statiske avis anmeldelses genre, således at en anmeldelse i dag tænder mod at blive en ting i sig selv, frigjort fra sin tilfældige og besværlige genstand, et stykke oplevelsesjournalistik eller et spejl, anmelderen holder op for sig selv.

Man er lige ved at kunne høre solsorten gro.